

ادبیات اولی پو

نسترن یثربی نژاد*

چکیده

جریان کارگاه ادبیات بالقوه، جریانی است ادبی بر مبنای ریاضیات مدرن که یگانه مکتب ادبی و هنری و زیبانشاخی قرن بیستم، سوررالیسم¹ یا مکتب فراواقع‌گرایی را رد می‌کند و با هرگونه جوشش آنی و نوشتار خودکار و ناخودآگاه مخالفت می‌ورزد و خواهان کاربرد اصول و قواعد مستحکم در آفرینش ادبی و هنری است. اولی پو، ادبیاتی خلاق و بالقوه است که باید توانایی خوانش‌های متفاوت را داشته باشد و امکان کشف و شهود را فراهم آورد و در این راه، ریمون کنو² به عنوان سردمدار این جریان مدرن در قرن بیستم مطرح می‌گردد.

واژه‌های کلیدی

کارگاه ادبیات بالقوه، ریاضیات، ادبیات، قرن بیستم، ریمون کنو، اولی پو

* دانشجوی دوره دکتری زبان و ادبیات فرانسه دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

1- Surréalisme

2 - Raymon Queneau

مقدمه

مبحث مکاتب و جریان‌های هنری و ادبی یکی از مهم‌ترین عوامل زیربنایی هنر و ادبیات محسوب می‌شود و شاید بتوان گفت که در حقیقت جریانات و مکاتب هنری و ادبی نمایانگر پیکره تفکر بشریت در طول تاریخ است که خود ناشی از تاریخ، سیاست، اقتصاد، اجتماع و فرهنگ می‌باشد. این مبحث زیربنایی هنر و ادبیات که نظریات و فرضیه‌های هنری و ادبی را در طول تاریخ بشری به نمایش می‌گذارد از قرن شانزدهم با مکتبی چون پلئید^۱ که سرآغاز ادبیات متعهد است آغاز گردیده است و پس از فراز و نشیب‌های فراوان در طول تاریخ (باروک^۲ و کلاسیسیسم^۳ در قرن هفده و رومانتیسم^۴، پاراناس^۵، رئالیسم^۶، ناتورالیسم^۷ و سمبولیسم^۸ در قرن نوزده) به قرن بیستم می‌رسد.

سیر تحولات ادبی و هنری در قرن بیستم، قرن جنگ و عصیان بسیار پیچیده است که این خود از بافت تاریخی آن ناشی می‌شود.

حضور «فروید»^۹ و نظریات روان‌شناسی او و دو جنگ متوالی جهانی می‌تواند پیامدی چون مکتب سوررالیسم^{۱۰} یا فراواقع‌گرایی به همراه داشته باشد. هم‌چنین حضور علم فلسفه و مکتب فلسفی اگزیستانسیالیسم^{۱۱} یا مکتب اصالت وجود را در کنار هنر ادبیات نمی‌توان نادیده انگاشت. از سوی دیگر، پیشرفت نظام‌های سرمایه‌داری و صنعتی در جهان و به موازات آن جریان مصرف‌گرایی منجر به آن می‌گردد که اشیا بر انسان و اندیشه وی حاکم گردد. پیشرفت معجزه‌آسای جمعیت و علوم به خصوص علوم انسانی در میانه قرن بیست و هم‌چنین حضور هنر هفتم یا سینما و مدرنیته در این عرصه نیز بسیار جایز اهمیت است و در همین دوران دو

-
- 1 - Pléiade
 - 2 - Baroque
 - 3 - Classicisme
 - 4 - Romantisme
 - 5- Parnasse
 - 6 - Réalisme
 - 7 - Naturalisme
 - 8 - Symbolisme
 - 9 - Fread

روانشناس بزرگ اتریشی که مبحث «ناخودآگاه» را مطرح می‌سازد.

- 10 - Surréalisme
- 11 - existentialisme

جریان «رمان نو»^۱ و «نقد نو»^۲ مطرح می‌گردند.

بدین‌سان، علم ریاضیات، علم مجهولات و معلومات نیز با شکلی مدرن مطرح می‌گردد و خود را به حیطه ادبیات می‌رساند. نتیجه این هم‌سویی، جریانی مدرن به نام ادبیات اولی پو^۳ است. ادبیات اولی پو جریانی علمی و ادبی است که به ابداع زبانی نو پرداخته و به مدد همین ابزار، تفکرات بشری را به نمایش می‌گذارد. این مقاله، به طرح و بررسی این جریان ادبی پیچیده که بر اساس علم ریاضیات مدرن بنا گشته است، می‌پردازد.

بحث و بررسی

قرن بیست، قرن بحران‌های تاریخی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، و نیز ادبی و هنری است. در این عصر بحران‌زده، دانش و هنر بزرگ ادبیات به سوی علوم انسانی (جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، مردم‌شناسی، قوم‌شناسی، زبان‌شناسی) و یا گاهی علم ریاضیات گام بر می‌دارد. در واقع، در این دوران، ادبیات خواستار تجربه علوم و راه‌های متفاوت است و در این هنگام است که نوآوری بزرگ پا به عرصه ادب و هنر می‌نهد: ریمون کنو^۴ نقش عظیمی در جریان‌ات هنری و ادبی قرن بیستم ایفا نموده است. کنو پس از اخذ دیپلم، «اور»^۵ زادگاه خود را ترک و در رشته فلسفه در دانشگاه سوربن ثبت نام می‌کند. وی مشتاق یادگیری همه چیز است. زبان لاتین و یونانی را به خوبی فرا می‌گیرد و به تحقیق پیشینه و تاریخ و تمدن‌های بزرگ از جمله مصر می‌پردازد. از سال ۱۹۱۷، به سینما، نقاشی و ریاضیات روی می‌آورد و از این پس این موضوعات، علایق همیشگی‌اش در طول زندگی می‌گردد. تأثیر «رونه گنون»^۶ (فیلسوف بزرگ که به مباحث متافیزیک و مشرق زمین علاقه‌مند است) بر او بسیار است. هرچند همواره عطش فلسفه دارد ولی فلسفه را رها می‌کند و به ادبیات روی می‌آورد.

-
- 1 - Nouveau Roman
 - 2 - Nouvelle Critique
 - 3 - Littérature d'Oulipo
 - 4 - Raymond Queneau (1903- 1976)
 - 5 - Havre
 - 6 - René Guénon

کنو نقش مهمی در دو جریان فلسفی و ادبی و هنری قرن بیستم، مکتب اصالت وجود یا اگزیستانسیالیسم^۱ و سوررالیسم^۲ یا مکتب فراواقع‌گرایی ایفا نمود. ولی نهایتاً این ارتباط و همکاری قطع می‌گردد. او «آندره بروتن»^۳ و سوررالیسم را محکوم می‌کند که شعر را به خطر انداخته‌اند. کنو معتقد است که ادبیات باید از هرگونه جوشش آنی و ناخودآگاه حذر کند. در واقع هنرمندی که به نگارش رؤیاهایش می‌پردازد، الهامات و یا ضمیر ناخودآگاهش او را پیش می‌برد و از هنرمندانی که اصول ادبی را با جدیت و کوشش رعایت می‌کنند، آزادی کمتری دارد. او در مقاله «هنر چیست؟»^۴ در اثر بزرگ خود «سفر به یونان»^۵ می‌گوید: «بزرگان کلاسیک با رعایت اصول وقواعد کلاسیسیسم، تراژدی‌های جاودانه خلق نمودند و شاعران سوررالیست با استفاده از نوشتار خودکار، ناخودآگاه خود را به تصویر می‌کشند. کلاسیک‌ها کاملاً از اصول کاربردی خود مطلعند درحالی که سوررالیست‌ها اسیر قواعدی هستند که خود از آن بی‌اطلاعند. به این ترتیب، کلاسیسیسم از سوررالیسم آزادتر است.»^۶

به این ترتیب، کنو سوررالیسم یا مکتب فراواقع‌گرایی را به کاستی و اهمال در ادبیات محکوم می‌کند. پس از سال‌های ۱۹۵۰، سال‌های پرآوازه جریان «رمان نو»^۷ به دور از هر گرایشی، او به انتشار اشعار، رمان و رسالات ادبی و هنری و فلسفی‌اش می‌پردازد که با استقبال چشمگیری مواجه و مخاطبان بسیاری پیدا می‌کند. شهرتش از فرانسه فراتر رفته و در این دوران است که به عضویت فرهنگستان گنکور^۸ انتخاب می‌شود و در بسیاری از داورهای هنری و ادبی شرکت و به عنوان رییس هیأت داوران «جشنواره سینمایی کن»^۹ و رییس هیأت داوران

1 - Existentialisme

2 - Surréalisme

3 - André Breton (1896-1966)

4 - Qu' est- ce que l'Art

5 - Voyage en Grèce (1932)

6 - Queneau Raymond. *Le Voyage en Grèce*. Gallimand. Paris. 1999, p 11.

7- Nouveau Roman

جریان ادبی که در میانه قرن ۲۰ شکل گرفت و کاملاً رمان کلاسیک یا سنتی را محکوم و شکل جدیدی از رمان بدون حضور قهرمان یا شخصیت اصلی، زمان خطی، مکان دقیق و موضوعی مشخص را مطرح می‌کند.

8 - Académie Goncourt

نهادهی است ادبی که در سال ۱۹۰۲ بنا به وصیت ادموند دوگنکور تأسیس شده است و شامل ده عضو می‌باشد. هر ساله جایزه‌ای به همین نام به بهترین کتاب و نویسنده برگزیده سال اهدا می‌گردد.

9 - Le Festival de Cannes

یکی از معتبرترین جشنواره‌های سینمایی جهان که هر ساله در شهر کن در فرانسه برگزار و جایزه‌ای به همین نام به فیلم برگزیده سال اهدا می‌گردد.

«جایزه ادبی گنکور»¹ برگزیده می‌شود. تعهدات اجتماعی و سیاسی ریمون کنو نیز بسیار زبانزد است. در دادخواست‌های بسیاری، از نویسندگان فرانسوی یا غیر فرانسوی که مورد اجحاف سیاسی یا اجتماعی قرار گرفته‌اند مانند «آندره بروتن» و «هانری میلر»² دفاع نموده است. از سوی دیگر، فعالیت‌های هنری و ادبی کنو در سرپرستی نگارش فرهنگ لغت انتشارات پلئید³ بسیار گسترده بوده و در این زمینه با بزرگانی چون «بوریس ویان»⁴ و ریاضی‌دانانی چون «فرانسو لی یونه»⁵ همکاری‌های تنگاتنگ داشته است که این خود سرآغاز دوستی و شکل‌گیری گروه‌ها و مجمع‌هایی چون «مجمع آینده»⁶ می‌گردد. که نهایتاً منجر به شکل‌گیری جریان ادبی، اولی پو⁷ می‌شود. جریانی که در واقع ارتباط نزدیکی با کالج متافیزی⁸ (جنبش ادبی و هنری که توسط «آلفرد ژاری»⁹ پایه‌گذاری شده و از آن به عنوان دانش چاره‌های تخیلی یاد می‌گردد) دارد.

به این ترتیب اولی پو یا کارگاه ادبیات بالقوه تأسیس گردید. اولی پو یک مکتب ادبی نیست و بیانیه‌ای ندارد. جریانی است کاملاً متضاد با سوررالیسم که در آثار «ریمون کنو» و «لویی کاراول»¹⁰، نویسنده ایتالیایی متجلی می‌گردد. در واقع رفتاری است ضد رفتار ادبی. کارگاه ادبیات پتانسیل یا بالقوه متأثر از نویسندگانی چون «رابله»¹¹، «فرانسو ویون»¹²، «مارو»¹³ و سخنوران و شعرای اواخر قرن پانزدهم و اوایل قرن شانزدهم است. سخنوران و شعرایی که

1 - Le Prix Goncourt

جایزه معتبر ادبی که هر ساله از سوی فرهنگستان گنکور به نویسنده و کتاب برگزیده سال اهدا می‌شود.

2 - Henri Miler

نویسنده معروف آمریکایی

3 - Pléaïde

یکی از بزرگ‌ترین انتشارات بزرگ ادبی و هنری و فرهنگی فرانسه

4 - Boris Vian (1920-1959)

نویسنده مشهور قرن بیست

5- François Le Lionnais

6 - Cerle du Future

مجمع آینده

7 - Oulipo

8 - Metaphysique

9 - Alfred Jarry

نویسنده و شاعر مشهور قرن بیست

10 - Lewis Carroll

11 - Rabelais (1494-1553)

12- François Villon (1431-1463)

13 -Marot (1496- 1544)

توجه ویژه‌ای به صنایع شعری، ظرایف زبان و شکل شعر دارند و از خود اشعاری پر معنا را به جا گذاشته‌اند که حاکی از دانش و مهارت استادانه آنها بر این هنر والاست.

ایجاد این کارگاه به دنبال دوستی کنو و ریاضی‌دان معروف، «فرانسویون» در سال‌های ۱۹۴۰ شکل گرفت. هر دو شیفته ریاضیات بودند البته نباید فراموش کرد که چهره کنو بر مبنای نهضت سوررالیسم شکل گرفت (در طول دهه‌های ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ کنو طرح تمامی آثارش را ریخت و تقریباً دوسوم آنها را به وجود آورد) که نخست با عشق، سپس با رمیدگی و سرانجام با مخالفت ادامه یافت. حاصل این مخالفت و جدایی عزلت عمیقی است. کنو خود در سال ۱۹۵۰ ضمن مصاحبه با «ژرژ ریبیون دسنی»^۱ به این دوران اشاره می‌کند و می‌گوید: «خارج از گروه هم به هیچ وجه آزادتر از داخل گروه نبودم. برعکس آدم خود را متهم و بیکاره احساس می‌کند. فکر می‌کنم این وصفی است که برای هر آن که از یک گروه جا افتاده، بیرون می‌آید و یا بیرونش می‌کنند، پیش می‌آید. نمی‌دانستم چه کار کنم، به کتابخانه ملی پناه بردم و به مطالعه آثاری در خصوص «مجانین ادبی» پرداختم. نتیجه این مطالعات در سال ۱۹۳۰ شکل گرفت و در سال ۱۹۳۸ به نام «کودکان منجلا ب»^۲ انتشار یافت»^۳.

به عبارت دیگر، برخورد و دوستی با فرانسولیون و ریاضیات هم پناهگاه دیگری برای او بود، اما این امید به یک کشف منفی منجر می‌شود که خود این چنین می‌گوید: «اینها سال‌هایی است که من در باره خودم دچار اوهام می‌شوم و می‌بینم که در حال اشتباهم. خیال کرده بودم ریاضی‌دان هستم اما حالا متوجه شده‌ام که حتی متفکر ریاضی هم نیستم. من هیچ چیز نیستم و از ریاضیات هیچ چیز نمی‌فهمم و هیچ نمی‌دانم»^۴.

اما در نهایت می‌بینیم که این دوستی به شکل‌گیری جریان «ادبیات پتانسیل یا بالقوه»^۵ می‌انجامد. ادبیات بالقوه شکل جدیدی از ادبیات است که بر مبنای مطالعات و تحقیقات گروه «بروباک»^۶ و ریاضیات مدرن شکل گرفته است. پیش از این، کنو در برخی از داستان‌های بلندش

1 - Georges Ribemont Dessaignes

2 - Les enfants du limon (1938)

3 - Queneau. Raymond. *Les enfants du limon*. Ed. Gallimard. Folio. Paris. 1999. Figaro littéraire. Paris. 1950. n. 20.

4 Queneau. Raymond. *Odile*. Gallimard. NRF. Paris. 1999, P 20.

5 - L' Ouvroir de Littérature Potentielle

6 - Broubaki

شکل و محفل ریاضی که بر مبنای استدلال‌های جدیدی است.

مانند «اودیل»¹ و «بچه‌های منجلاّب»² به طرح این نوع از ادبیات پرداخته بود. نام این شکل جدید از ادبیات را «آلبرت ماری شمید»³ پیشنهاد نمود. کارگاه، به این دلیل که نوعی ادبیات کاربردی است و اولی پو به معنای ایجاد و ساخت و خلق اثر ادبی است. کنو خود بر این مطلب اذعان داشته که کارکرد ادبی در واقع نوعی کارکرد دستی است و بسان صنعتگری که اثری را می‌سازد، ادبیات نیز باید سازنده و آفریننده یک اثر باشد و ادبیات بالقوه به این لحاظ که هر متن ادبی باید توانایی خوانش‌های متفاوت را داشته باشد و بتوان از دل آن متون نهفته در آن را صید کرد. در واقع، یک اثر بالقوه اثری است که در ظاهر اثر محدود و محبوس نباشد و شامل رازهای غنی است و امکان کشف و شهود را فراهم سازد. از سوی دیگر، کنو یگانه نویسنده‌ای است که به مدت پنج سال با سوررالیست‌ها در تماس بود اما تحت تأثیر عمیق و ریشه‌ای قرار نگرفت. بلکه از این ارتباط طولانی چنین نتیجه گرفت که هرگز نباید مانند آنها نوشت. هرچند تعدادی از اشعار او خبر از نزدیکی پنهان وی به گونه‌ای از جهان رؤیایها را می‌دهد.

اولین اثر کنو خار راه، (۱۹۳۳) از دو مشغله فکری مطلقاً بیگانه با سوررالیسم حکایت می‌کند که همیشه با او همراه است:

دغدغه ساختار داستانی و توجه روشمند به زبان یا زبان‌ها. «خار راه»⁴ طرح عجیبی است: طرح انتقال «گفتار در روش»⁵ «اثر دکارت»⁶ فیلسوف بزرگ قرن هفدهم به فرانسه امروزی. تصویر داستانی ظریف و شیرین «Cogito ergo sum»⁷ «یا می‌اندیشم، پس هستم» در این رمان فشرده، کنو سبک گفتاری را بنا می‌گذارد که خاص خود اوست که متأثر از ادبیات بالقوه است: متن‌های گوناگون با طرح معماهای بسیار و قوانین مدون که می‌تواند بر مبنای توالی معنایی، ساختاری و یا ساختار واژگان و یا بر مبنای ریخت‌شناسی یا زبان‌شناسی باشد و این موضوع، کار را بسیار دشوار می‌سازد هرچند در ظاهر سهل و آسان است. کنو خواستار خوانندگانی جدی

1 - Odile (1937)

2 - Les enfants du limon (1938)

3 - Albert – Marie Schmidt

4 - Le Chiendent (1933)

5 - Discours de la méthode (1637)

6 - René Descarte (1596-1650)

7 - Je Pense, donc, Je suis

است و درست در لحظه‌ای که خواننده احساس می‌کند قصد و نیت او را از جمله‌ای دریافته است و به معنا رسیده است، ناگهان به نتیجه معکوس می‌رسد. هر لحظه جعبه‌دان جدیدی از این شکاف عظیم و تودرتو را به خواننده نشان می‌دهد و معلوم هم نیست هنگامی که جعبه باز گردد، چه چیزی از آن بیرون خواهد آمد. او می‌گوید: «چرا نباید از خواننده انتظار داشته باشیم که از خود تلاشی به خرج ندهد؟ همیشه همه چیز را برای خواننده شرح می‌دهند مانند کودکی. چرا او نباید تلاش کند و دریابد؟ این رفتار تحقیرآمیز است.»^۱

ادبیات بالقوه از قواعد سنتی زبان مانند لی پوگرام^۲ (روشی که در آن یک و یا تعدادی از حروف الفبا استفاده نمی‌شود) و یا قاعده‌ای به نام «S+V» که در واقع روشی است که از متن اصلی مأخذ شده (به عنوان مثال اسمی در متن اولیه استخراج و به جای آن از اسمی که هفت ردیف پایین‌تر از اسم اولیه است، استفاده می‌شود)، بهره می‌گیرد.

از سوی دیگر کنجکاوای او به هنر بی حد و حصر است. این قریحه دایرةالمعارفی شامل بر دو اصل است که مکمل یکدیگرند: ذوق درک دانش و توجه به روش‌های کشف و همین نکته دوم است که از او یک ذهن آفریننده علمی و واقعی می‌سازد و شاید همین جنبه از شخصیت او بود که سبب شد سرپرستی دایرةالمعارف پلییاد را به مدت سی سال عهده‌دار شود. کنجکاوای او در حقیقت ابزار اصلی هنر وی است و بحث زبان گفتاری و کشفیات آوایی را در آثار ادبی پیش می‌کشد که منجر به ورود عامل تازه‌ای در حیطه ادبیات می‌گردد که در ادبیات معاصر بی سابقه است.

این عامل نو و بی سابقه مانند تمامی انقلاب‌ها در دو سطح عمل می‌کند: ویرانگر و سازنده. ویرانگر وقتی است که مطالب مبتذل، لاف‌زنی‌ها و بیهودگی‌ها را دنبال می‌کند و با شیطنت به رخ می‌کشد و غیر قابل استفاده می‌کند و از سوی دیگر اشکال جدید نگارش را ظریف‌تر، مؤثرتر و مستقیم‌تر مطرح می‌کند و به خلق ساختارهای روایی و شعری تازه (قالب‌های ثابت به عنوان مثال قابل مقایسه با «سونه»^۳ یا ضرورت‌های معادل «قانون سه وحدت»^۴) می‌پردازد.

۱- کاوه سید حسینی. پرواز ایکار. تهران: انتشارات نیلوفر، ۱۳۸۳، ص ۲۰.

2 - Lipogramme

3- Sonnet

رایج‌ترین شکل شعر فرانسه که چهارده هجایی است.

4 - L' unité d' action, l'unité du lieu, l'unité du temps.

اولی پو یک آفرینش واقعی و غنی‌ترین اثر کنو است و همان‌طور که ذکر شد از همان ابتدا با هر نوع آفرینش فی‌البداهه و خودکار و ناخودآگاه مخالف است. از سوی دیگر اولی پو خواستار کوشش در آرایش معنایی و صوری است ولی نباید آن را با مکتب «هنر برای هنر» یا «پارنس»^۱ در قرن نوزدهم و یا «ادبیات فرمالیستی»^۲ اشتباه نمود. نگارش باید پیرو اصول و قواعد باشد و بنابر نظر «ژان بل من دونوئل»^۳، منتقد بزرگ قرن بیستم که نقد وی بر مبنای دنیای تحلیل روان‌شناختی متن است، از لذت متن نیز نباید غافل گشت. در واقع هر متن حاصل گفتاری است که ناشی از پنداری زیبا می‌باشد.

بدین ترتیب باید در جستجوی زیبایی این پندار نیز بود و مهم‌تر از این نکته این است که چگونه این زیبایی موضوع هنر و کانون جاودانی تأثرات عاطفی و زیباشناختی می‌گردد. در زمینه شعر، کنو «سونه» را نمادی از شعری مستحکم و پای‌بند اصول می‌داند. پای‌بندی به اصول و قواعد نه تنها باعث تصنع اثر نگاشته و قوه تخیل در امر آفرینش را خاموش نکرده بلکه تخیل را برانگیخته و بسان سنگری از الهامات شاعرانه نگهبانی نموده است و ما همواره نه تنها در شعر بلکه در نقاشی و حتی در ریاضیات شاهدیم که دغدغه خلق آثار همواره مد نظر بوده و حرف اول را زده است.

توجه ویژه کنو به عامل زبان حیرت‌انگیز است و آن را از رسالت‌های ادبیات می‌داند. او از همان آثار اولیه‌اش، سبک گفتاری را بنا می‌نهد که خاص خود اوست و آن را نوعی الزام می‌داند و نام «نئو - فرانسه»^۴ بر آن می‌نهد. سبکی متفاوت با سبک «سلین»^۵ که آن هم خاص خود اوست و یا سبک «کوچه»^۶ (که نه یک سبک نیست بلکه آمیزه‌ای از سبک‌های متعدد است). سبک کنو برگرفته از سبک نحوی و واژگانی از فرانسه عامیانه نیست بلکه زاییده شیوه بسیار دقیق و یک‌دستی است که او از زبان نوشتاری وارد همان فرانسه عامیانه می‌کند. این نوع

وحدت موضوع، مکان و زمان که از خصوصیت‌های بارز تئاتر ارسطو و تئاتر کلاسیک است.

1 - Le Parnasse

مکتب هنر برای هنر که بر شکل ظاهری و آرایش شعری تأکید دارد.

2 - Littérature Formaliste

ادبیات صوری و یا فرمالیستی که به شکل و فرم توجه بیشتری دارد تا به محتوا و مضمون

3 - Jean Bellemin - Noël

4 - Néo - Français

5 - Celine (1894-1961)

نویسنده بزرگ و صاحب‌سبک قرن بیستم .

6 - Langue Verte

استفاده از عبارات و واژگان نو، دو امکان را در حیطه زبانی فراهم می‌آورد:

۱- غنی‌تر کردن موضوعات اثر؛

۲- امکانات گوناگون جهت تغییر لحن.

و نکته دوم ضروری است چراکه خود شیوه‌ای است برای ایجاد ساختاری سنجیده و بازی‌های زبانی که همه تابع قواعد مقدماتی و ریاضیات و تناسب است.

کنو با تفاوت فرانسه نوشتاری و فرانسه گفتاری در قرن بیست آشنا است. او خواستار ارج نهادن به زبان گفتاری است. در تمامی زبان‌های شرقی نیز، ارجحیت با زبان گفتاری است که البته آن را با زبان کوچه و بازار و عامیانه نباید خلط نمود. کنو با زبان نوشتاری در عرصه ادبیات مخالف است و آن را چون فسیلی می‌داند و خواهان راه‌یابی زبان گفتاری زنده‌ای به عرصه ادبیات است و به همین دلیل املائی روانی را مطرح می‌کند که این خود اصل اساسی اولی پو است. باید واژگان جدیدی آفرید. آفرینش این شکل از املائی جدید، از یک سو، کاربرد نحوی جدیدی را نیز می‌طلبد که با ساختار نحوی زبان نوشتاری بسیار متفاوت است و از سوی دیگر نظام‌های معنایی جدیدی را مطرح می‌سازد که توانایی‌های مضاعفی به زبان می‌دهد که تا حال نیز متداول نبوده است. این کاربرد ویژه زبان، لحن فکاهی و طنزآلودی را در رمان‌های اولی پو ایجاد می‌کند و این امکان را می‌دهد که خواننده نیز در این بازی‌های زبانی با نویسنده هم‌دست شود. این زبان نو و پرتوان، تفکری نو و پرتوان را نیز می‌طلبد.

علاوه بر این، کنو در قرن بیستم، به عنوان یک نویسنده بزرگ نئوکلاسیک مطرح می‌شود. بدیهی است کلاسیسیسم با دیگر مکاتبی چون رومانتیسم و سوررالیسم کاملاً متضاد است، مکاتبی که با هرگونه اصول و قواعد خودآگاه و منظم منافات دارند و خواهان شکستن قیود و آزادی تام در شکل و لحن و موضوع اثر می‌باشد. اولی پو کاملاً با این ساختارشکنی آزادانه، آفرینش‌ها و الهامات تصادفی و ناخودآگاه مخالف می‌کند. از ویژگی‌های کلاسیسیسم، رعایت اصول و قراردادن اثر در چارچوب‌های سخنوری است که منجر به خلق یک اثر پاک و صیقل‌یافته می‌گردد. کنو مانند تئوریسین بزرگ کلاسیسیسم، «نیکولا بوالو»¹ و یا متفکر

1 - Nicolas Boileau (1636-1711)

نئوکلاسیک بزرگ قرن بیستم، «پل والر^۱، معتقد است که تنها کار مداوم و کوشش بر اثر می‌تواند به خلق یک اثر ناب و صیقل‌یافته منجر شود و هنرمند بسان صنعتگری باید بر روی اثرکار کند و آن را ورز دهد و صیقل دهد.

به این ترتیب، کلاسیسیسم تنها محدود به قرن هفدهم نمی‌گردد و از آن فراتر می‌رود و ما در قرن بیستم شاهد بازگشت آن به شکل نوین و آمیخته با مدرنیته هستیم. کلاسیسیسمی که نه تنها سنت را به ارمغان آورده بلکه مدرنیته، توشه قرن بیستم را به آن نیز افزوده، و در واقع آمیخته‌ای است از اصول کلاسیک سنتی و ابداع و نوآوری مدرن.

Archive of SID

1 - Paul Valéry (1871-1945)

گل‌های آبی و اولی پو

در میان آثار اولی پو یا ادبیات بالقوه، «گل‌های آبی»¹ اثر ریمون کنو از جایگاه خاص و مهمی برخوردار است. گل‌های آبی در بین آثار کنو وضعیت حساسی دارد. این کتاب، شاهد تحولات ادبی و فلسفی نویسنده‌ای است که مدت‌های مدید، ادبیات، دغدغه بی‌چون و چرای او بوده است. با این حال این اثر بزرگ که زائیده یک فانتزی واقع‌بینانه است از الهامات اندوهناک نشأت گرفته است. این رمان بزرگ در سال ۱۹۶۵ با ساختاری پیچیده و موضوعات متنوع خلق گشت و به عنوان نقطه عطفی در ادبیات داستانی قرن بیستم مطرح گردید. حضور ساختار خطی و چرخشی ریاضی، استفاده از زبان نئو - فرانسه، بازی‌های زبانی، املائی جدید، کاربرد نحوی و معنایی متفاوت در این اثر باعث می‌گردد که لحن فکاهی و طنزآلودی ایجاد شود. همین تغییرات صوری واژگان و اصطلاحات و بازی با کلمات، معناهای متعدد و در عین حال متناسب از یک واژه را مطرح می‌سازد. کتاب متشکل از بیست و یک بخش (۳×۷) است که هریک از بخش‌ها جایگاهی کاملاً مشخص دارند. ورود و خروج شخصیت‌ها، جریان حوادث، ظهور موقعیت‌ها همه تابع قواعد ریاضی مقدماتی و تناسب است. تمامی این ویژگی‌های ادبیات اولی پو در این رمان، این امکان را می‌دهد که خواننده با توجه به تفکر و توان خود با نویسنده همسو گردد.

از سوی دیگر، آنچه این اثر را خاص و متمایز می‌سازد این است که برای نخستین بار کنو سه اصل اساسی ادبیات اولی پو یعنی رؤیا، تاریخ و زمان را با ساختاری پیچیده و متصل به هم به معرض نمایش درآورده است. نویسنده در این رمان اولی پو نه یک حقیقت قطعی را مطرح کرده است و نه یک درس اخلاقی را. بر عکس کنو در این اثر خواننده را اندکاندک به بنایی از اخلاقیات و حقایق می‌رساند و خواننده نیز در مقام خود با توجه به ذوق و قریحه و توانایی ادبی خود به این امر می‌رسد.

گل‌های آبی به واسطه بازی‌های زبانی، بیانی روشنمند، توجه به تاریخ و طرح رؤیا و ذهنیات انسانی تقابل رمان کلاسیک و مدرن در قرن بیستم است و این دو امر (کلاسیسیسم و مدرنیته) به مدد توانایی ستودنی و حیرت‌انگیز کنو به نحو احسن به یکدیگر متصل می‌گردد که این خود بیانگر نوآوری و آزاداندیشی چشمگیر نویسنده است. دنیای بوتیقای کنو در این اثر

1 - Les Fleurs Bleues (1965)

برگرفته از پایه‌گذار یگانه مکتب روانکاو و زیباشناختی قرن بیستم، سوررالیسم و «آرتور رمبو»^۱ است. دنیای شناور در امواجی از سکون و حرکت، اسارت و آزادی. گل‌های آبی بسان سرچشمه حقیقی خود، «گل‌های رنج»^۲ اثر «شارل بودلر»^۳، تصویری تمثیلی است از هنر شاعرانگی. کنو چون بودلر در منجلا ب و برکه‌ای متروک به صید صدف شتافته است. کنو بدون هیچ‌گونه توهم و تصور نادرست نگاهی عمیق بر منجلا ب جهانی امروزی دارد و بسان دیگر معاصر خود، «ژان آنوی»^۴ در جستجوی عشق و پاکی است که شاید تنها در شعر، این هنر والای زبانی بتوان یافت. این اثر بدیع نمونه‌ای بازر از رمان نو، رمان پلیسی و رمان شاعرانه است و می‌توان از آن به عنوان افسانه قرن یاد کرد.

نتیجه

ادبیات اولی پو از آخرین جریان‌های ادبی قرن بحران‌زده بیستم است که امروزه در کتب مکاتب ادبی از آن یاد می‌شود. بدون شک این نوع از ادبیات در فصل خاصی از زمان و در بستر مشخصی از تاریخ مطرح شده است. اولی پو، جریانی ادبی بر مبنای علم ریاضیات مدرن است که نوشتار خودکار و آفرینش‌های ناخودآگاه را که از مبنای اساسی مکتب سوررالیسم، یگانه مکتب زیباشناختی قرن بیستم است را رد و محکوم می‌نماید و خواستار ادبیاتی توانا و بالقوه است. ادبیاتی که با کشفیات آوایی، سبک گفتاری جدیدی را بنا می‌سازد و با این ابداع، امکان خوانش‌های گوناگونی را با طرح معماهای بسیار و قوانین مدون بر مبنای توالی معنایی، ساختاری و یا ساختار واژگان بر مبنای زبان‌شناسی و ریخت‌شناسی فراهم می‌کند و این چنین به آفرینش ساختارهای شعری و داستانی جدید می‌پردازد. ادبیات اولی پو نوعی ادبیات کاربردی است که باید توانایی‌های بالقوه و نهفته در اثر را نشان دهد. در واقع یک اثر بالقوه، اثری است که در ظاهر اثر محبوس نباشد و شامل رازهایی است که باید کشف گردند و همین ویژگی،

1 - Arthur Rimbaud (1854-1891)
2 - Les Fleurs du Mal (1857)
3 - Charles Baudelaire (1821-1867)
4 - Jean Anouilh (1910-1987)

درک اثر را دشوار می‌سازد و خوانندگانی جدید، توانا و کنجکاو را می‌طلبند.
در این جریان علمی - هنری، ریمون کنو، نویسنده بزرگ نئوکلاسیک قرن بیست با تقابل کلاسیسیسم و مدرنیته به عنوان سردمدار این نوع جدید از ادبیات مطرح می‌گردد. او با ابداع سبک گفتاری جدید، شکل و معنای جدیدی از تفکرات بشری را به تحریر کشانده است.

منابع و مأخذ

- ۱- سید حسینی، کاوه. پرواز ایکار. تهران: انتشارات نیلوفر، ۱۳۸۳. ##
- 2- Bersani. Jacques. La Littérature en France De 1945 A 1968 . 1999. Ed .Bordas . Paris. 1996. ##
- 3- Brunel. Pierre. Atlas de littérature potentielle. Gallimard. Folio Essais. Paris. 1999##.
- 4-Brunel. Pierre. Les Fleurs bleues. Ed. Hatier. Paris. 1999. ##
- 5-Espinasse. Magali. Étude sur Raymond Queneau. Ed. Ellipses. Paris.1999. ##
- 6-E. Souchier. *Raymond. Queneau*. Ed . Seuil. Paris. 1996. ##
- 7-François. Corinne. Les Fleurs bleues. Ed. Bréal. Paris.1999. ##
- 8-Horville. Robert. Anthologie de la littérature française. Ed. Hatier Paris. 1998. ##
- 9-Queneau. Raymond. *Chêne et Chien*. Bibliothèque de la Pléiade. Paris.1999. ##
- 10-Queneau Raymond. *Le Voyage en Grèce*. Gallimand. Paris.1999. ##
- 11-Queneau. Raymond. Œuvres complètes. tome I. Bibliothèque de la Pléiade. Paris. 1999. ##
- 12-Queneau. Raymond. *Bâtons, chiffres et lettres*. Gallimard. Folio Essais. Paris. 1999. ##
- 13-Queneau. Raymond. *Odile*. Gallimard. NRF, Paris. 1999. ##
- 14-Queneau. Raymond. *Le Dimanche de la vie*. Gallimard. Folio. Paris. 1999. ##
- 15-Quesnel. Alain. Premières leçons sur *Les Fleurs bleues* de Raymond 16-17-Queneau. Ed. Presses Universitaires de France. Paris. 1999. ##
- 18-Queneau. Raymond. *Les enfants du limon*. Ed. Gallimard. Folio. Paris.1999. Figaro littéraire. Paris. 1950.n . 20. ##